

**ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА – ВИКЛИК
СУЧАСНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА
РІШЕННЯ**

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

03 березня 2023 року

Тернопіль 2023

УДК 08: 37.014
О-64

О-64 Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення (м. Тернопіль, Україна, 03 березня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 416 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 03 березня 2023 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

(протокол № 1 від 27.02. 2023 р.)

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА – ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА РІШЕННЯ***

03 березня 2023 року

З М І С Т

<i>Петровський О. М.</i> Організація освітньої діяльності ТОКІШПО в умовах правового режиму воєнного стану.....	с. 11
<i>Абрамович Т. В.</i> Формування підтримувального середовища закладу освіти	с. 23
<i>Альтгайм Л. Б.</i> Роль екскурсійних послуг та туристично-краєзнавчих досліджень у практичній реалізації національно-патріотичного виховання молодого покоління	с. 27
<i>Астахова М. С.</i> Система створення безпечного освітнього середовища: від теорії до практичної реалізації.....	с. 32
<i>Бабійчук Т. В.</i> Створення безпечного освітнього середовища на заняттях літератури (робота над романом «Клуб «Старий Пегас» Володимира Даниленка).....	с. 38
<i>Бабовал Н. Р., Бабовал Д. С.</i> Нові реалії функціонування системи освіти України в умовах війни.....	с. 44
<i>Байдик В. В.</i> Шкільне онлайн-цькування під час війни.....	с. 48
<i>Барліт О. О.</i> Необхідність впровадження в закладах освіти політики нульової терпимості до дискримінації за будь-якими ознаками.....	с. 52
<i>Барліт О. О.</i> Проблема булінгу та мобінгу як основна перешкода у розвитку безпечного освітнього середовища закладу освіти.....	с. 56
<i>Бачинська Н. Я.</i> Відновлення роботи закладу дошкільної освіти: виклики в умовах війни та післявоєнний час.....	с. 59
<i>Березюк Н. Р.</i> Безпечне освітнє середовище в реаліях сьогодення: психологічний, екологічний, інформаційний аспекти.....	с. 63
<i>Борак І. В.</i> Освіта України в умовах воєнного стану: основні тенденції й особливості організації навчання фахових молодших бакалаврів.....	с. 67

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аносова А. В., Петушкова Л. А., Петушкова О. Д. Сьогодні заради майбутнього. Школа у воєнний і післявоєнний час: посібник для керівників та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Київ: Центр інноваційної освіти «Про.Світ», 2022. 148 с.
2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Сащенко Л. В. Основи здоров'я. 2 клас: Посібник для вчителя. Київ: Видавництво «Алатон», 2013. 124 с.
3. Середовище, що належить дітям: poradnik для педагогів закладів дошкільної освіти / за заг. ред. В. В. Засенка. Київ: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2019. 68 с.

УДК 911.3:338.48

Альтгайм Любов Богданівна,
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії України і
туризму, Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

РОЛЬ ЕКСКУРСІЙНИХ ПОСЛУГ ТА ТУРИСТИЧНО- КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРАКТИЧНІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

Любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу – це все зараз, як ніколи, на часі і завжди називалося патріотизмом (від грецького слова *patris* – батьківщина).

Саме такі особистісні якості та риси характеру, які притаманні свідомому громадянину й патріоту, як повага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, працьовитість, висока художньо-естетична культура, патріотична самосвідомість та громадянська відповідальність, готовність працювати для розквіту Батьківщини, захищати її, повага до Конституції, законів Української держави, досконале знання державної мови та інші, потрібно починати формувати із раннього дитинства і впродовж всього становлення особистості. І це має стати невід'ємною складовою всього навчального процесу на різних рівнях.

Втілення краєзнавчого принципу у навчання і життя тісно ще здавна пов'язували із принципами регіонального підходу та народності. Підвалини цього напрямку в Україні ще у 70-х рр. ХІХ ст. закладено відомою педагогинєю і

просвітницею Софією Русовою, яка вважала, що прищепити дитині національні риси можна лише орієнтуючись на специфіку природи, географічного розташування, клімату, історії рідного краю на певній території. А у 1914 р. запорізький викладач гімназії І. Маньков запропонував поряд із терміном «батьківщинознавство» вживати термін «краєзнавство». Цей термін підхопили багато прихильників краєзнавчої роботи і у здобутті природничих знань він набув широкого використання у практичній діяльності вчителів географії, історії тощо. Тобто тих напрямків краєзнавства, дослідження яких можна провадити через різноманітні туристичні форми: прогулянки, подорожі, походи, екскурсії, експедиції тощо. У всі часи це мало важливе значення. Ще видатний український педагог К. Д. Ушинський уперше дав визначення краєзнавства як педагогічного поняття, виділивши у ньому суспільно-економічний, освітньо-виховний і методичний аспекти. Видатний педагог наповнив уживаний тоді термін «батьківщинознавство» загально-педагогічним змістом. У краєзнавстві К. Д. Ушинський вбачав могутній засіб вивчення країни. «Як немає людини без самолюбства, так немає людини без любові до батьківщини», – казав він [2, с. 17].

Також К. Д. Ушинський наголошував на необхідності включення до шкільної програми спеціалізованого предмета, що передбачав би вивчення рідного краю відповідно до «горизонту кожної місцевості». До 1917 року термін «краєзнавство» мало вживали, тому у школах викладалося «Батьківщинознавство» або «Вітчизнознавство». Навчання географії на місцевому матеріалі, провісником якого також був К. Д. Ушинський, дало поштовх до зародження батьківщинознавчого напрямку у географії, який став основою сучасного краєзнавства [2, с. 18].

Саме впровадження в освітній процес таких навчальних дисциплін давало і продовжує давати можливість реалізації таких завдань патріотичного виховання: формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, школи, населеного пункту); почуття власної гідності як представників свого народу; виховання любові, поваги до своїх національних

особливостей; формування духовно-моральних взаємин; формування любові до культурного спадку свого народу; толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Тому основними початковими напрямками патріотичного виховання молодого покоління можна визначити наступні: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; краєзнавство; ознайомлення із явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення із традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у молоді патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується зацікавленість дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Цілеспрямоване патріотичне виховання повинно поєднувати любов до найближчих людей із формуванням такого ж ставлення і до певних феноменів суспільного буття. Із цією метою факти життя країни, з якими ознайомлюють школярів, ілюструють прикладами із діяльності близьких їм дорослих, батьків залучають до оцінки суспільних явищ, спільної участі із дітьми у громадських справах.

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать також екскурсійні послуги, які можуть надавати працівники туристичних агенцій закладам освіти відповідно до їхніх навчальних планів і програм. Це можуть бути екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць. Вони можуть поєднуватись із розповідями і бесідами із цікавими людьми, узагальнювальними бесідами, розглядом ілюстративних матеріалів із «Портфеля екскурсовода», читанням та інсценуванням творів художньої літератури тощо [1].

Цілеспрямоване патріотичне виховання під час екскурсій повинно поєднувати любов до найближчих людей із формуванням такого ж ставлення і

до певних феноменів суспільного буття. Діти мають поступово усвідомлювати, що моральний аспект патріотизму полягає і у розвитку національної економіки (це нові робочі місця, заробітна плата працівникам, доходи бюджету, раціональне використання яких робить життя у рідній країні достойним), і у підтримці національного виробника, і в економічній, господарській порядності власників підприємств, і у розвитку меценатства тощо. Щодо цього екскурсовод може використати приклади з історії і із сучасного життя країни. Доцільним у патріотичному вихованні молоді є використання творів художньої літератури, в яких ідеться про історію і сьогодення України, життя дітей і дорослих [3].

Через екскурсійні послуги можна також практично реалізовувати наступні фундаментальні принципи патріотичного виховання:

- принцип природо-відповідності виховання, який означає врахування багатогранної і цілісної природи людини, вікових та індивідуальних особливостей молодого покоління, їх анатомічних, фізіологічних, психологічних, національних і регіональних особливостей;
- принцип культуровідповідності, який передбачає виховання як культурологічний процес, спрямований на формування базової культури особистості, базуючись на набутому морально-етичному досвіді людства;
- принцип етнонаціоналізації виховного процесу, який означає наповнення виховання національним змістом, спрямованим на формування самосвідомості громадянина;
- принцип гуманізму – означає сприйняття особистості вихованця як вищої соціальної цінності, визнання. Його права на свободу, розвиток здібностей і виявлення індивідуальності, створення умов для формування її кращих якостей та здібностей, джерел життєвих сил (у центрі уваги завжди перебуває дитина із її потребами, запитами, можливостями і здібностями); повага до особистості дитини, розуміння її запитів, інтересів, гідності, довір'я до неї; виховання гуманної особистості, щирої, людяної, доброзичливої, милосердної;

- принцип демократизму – передбачає, що учасники освітнього процесу виступають рівноправними партнерами під час спілкування, беруть до уваги точку зору один одного, визнають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції;

- принцип інтегративності – передбачає єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості. Організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу і забезпечення педагогічного освідчення батьків. Здійснення гуманних, стійких і єдиних вимог до дітей із боку різних соціальних інститутів, посилення педагогічного впливу на них, підвищення спільними зусиллями ефективності освітнього процесу;

- принцип безперервності виховання означає забезпечення цілісності і наступності у вихованні, перетворення його у процес, що триває впродовж усього життя людини. Нероздільність навчання і виховання, що полягає в їх органічному поєднанні, підпорядкуванні змісту навчання і виховання формування цілісної та всебічно розвиненої особистості [1].

Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності і віддати життя за її свободу та незалежність, людина не може бути громадянином. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Альтгайм Л. Б. Організація екскурсійних послуг. Навчально-методичний посібник для студентів географічного факультету, які навчаються на спеціальності «Туризм» – Тернопіль 2017. 204 с.
2. Альтгайм Л. Б. Туристичне краєзнавство. Курс лекцій для студентів географічного факультету, які навчаються на спеціальності «Туризмознавство». Тернопіль 2014. 244 с.
3. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник. К.: Видавництво Кондор, 211. 338 с.